

Pellofes no publicades de la col·lecció Balsach

LLORENÇ BALSACH
M. CRUSAFONT I SABATER

Com ja vàrem explicar al text introductori del catàleg del nostre llibre sobre la moneda catalana local,¹ el Sr. Llorenç Balsach m'havia proporcionat les fotografies de pràcticament la totalitat de pellofes de la seva col·lecció amb vista a poder confeccionar un recull complet que ajudés en el futur a catalogar-les.

Ben segur que Ll. Balsach hauria preferit un catàleg al més exhaustiu possible dedicat exclusivament a les pellofes, que arribés tan enllà com fos possible en la identificació de les varietats i fins dels encunys diferents. Això, però, era incompatible amb el meu projecte de presentar conjuntament les monedes locals de caràcter civil, tan properes a les pellofes i tan sovint confoses per pellofes. A l'hora de fer el catàleg vàrem haver de cenyir-nos, doncs, als tipus i varietats essencials, tot deixant de banda petites varietats d'encuny o bé altres peces que no eren pròpiament pellofes, com ara les plaques de beneficència o altres exemplars particularment dubtosos i d'atribució i encaix hipotètics. D'altra banda, en fer la selecció de les fotografies nosaltres triàvem el millor positiu entre les diferents fonts de què disposàvem i que comprenia materials de moltes altres procedències. Els grups més importants eren els constituïts pel nostre arxiu, que contenia l'antic fons Baucis, la sèrie del Gabinet Numismàtic de Catalunya² i la col·lecció Balsach. Tot plegat va fer que, encara que molts dels exemplars de Balsach s'incorporessin al catàleg, també en va restar un grup molt nombrós que no va ésser utilitzat.

Ha restat, doncs, un important aplec de peces no publicades, que hem cregut in-

1. M. CRUSAFONT I SABATER, *La moneda catalana local*, Barcelona, 1990. En endavant, quan parlarem del catàleg, ens referirem al d'aquesta obra. Aquesta part del llibre consta fet amb la col·laboració de Llorenç Balsach.

2. J. BONET-M. CRUSAFONT, «El fons de pellofes catalanes del G.N.C.», *Acta Numismàtica* [Barcelona] 25 (1995), p. 161-214.

teressants de donar a conèixer en la seva major part, encara que fos en forma de catàleg molt sintètic. Estem segurs que això hauria plagut a Ll. Balsach, el qual ens acompanya també com a autor, ja que ell va fer una part important del treball: el recull, la fotografia i la mesura de diàmetres. Pel que fa a les atribucions, partirem de les conclusions a què varem arribar en el nostre llibre citat, per bé que les classificacions de Balsach, basades en el bagatge de les tradicions orals, cimentades per Colomines, Vila-Sivill i altres han demostrat sovint que no s'allunyaven de la realitat.

CRITERIS DE SEL·LECCIÓ I PRESENTACIÓ

La nostra actuació en presentar el fons que podríem anomenar complementari de la col·lecció Balsach serà molt diferent de quant ens varem esforçar a reconstruir el del GNC aplegat per J. Bonet.³ Les raons són òbvies. Hom ha d'esperar d'un fons públic una immobilitat i una permanència que permeti fer-hi consultes en el futur. Per tant, té tot el seu interès presentar-lo íntegre. L'experiència demostra la lògica mobiliat, en canvi, de les col·leccions privades i el poc interès, per tant, d'assajar-ne una reconstrucció que poc temps després ja no respon a la realitat.

No hem assajat, doncs, en cap moment de refer el conjunt de la col·lecció, i per tant en cap cas no repetirem la presentació d'exemplars que ja varen ésser reproduïts al nostre catàleg. Cal advertir, d'altra banda, que nosaltres no varem presentar un fons concret, sinó més aviat un tipus de cada, ajudat de dades ponderals que no sempre corresponien a aquell exemplar i amb indicacions que feien referència a la seva presència en una col·lecció pública o semipública, sense que això concordés necessàriament amb la peça que descrivíem. Les raons ja són conegudes: no disposàvem de pesos del GNC i havíem de refiar-nos de les anotacions del nostre arxiu. D'altra banda, preferíem adreçar als estudiosos a fons que poguessin ésser permanents i, per tant, consultables en el futur.

Les 374 peces que cataloguem han estat seleccionades sobre la base del seu interès. Un cop separats els exemplars ja publicats, hem aplegat totes les varietats d'encuny i, naturalment, totes les peces inèdites o varietats no presentades, arribant a àrees complementàries no considerades abans. Hem estat més sistemàtics en els casos de tipus més rars o poblacions amb escassa representació. En aquest sentit, doncs, les exclusions han estat sobretot per a sèries ja prou conegudes, com ara les de Girona, Vic, Olot o bé algunes de les de Barcelona, mentre que hem publicat tots els exemplars, de la mejor part dels altres tallers. En termes generals, podem estimar que hem deixat sense publicar poc més d'un centenar de peces, totes elles d'encunys ja coneguts.

No podem donar els pesos perquè no els havia pres Balsach i només els varem

3. Ens referim a l'article abans citat on s'expliquen les complexes circumstàncies d'aquesta reconstrucció.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

poguer anotar en algunes de les peces que vàrem publicar al nostre catàleg, però no varen ésser mai recollits per a les peces que llavors varen quedar inèdites. Sí que hi havia anotacions dels diàmetres. Quan mancaven, les vàrem prendre a partir de la fotografia amb risc, però d'error, si el positiu no era a escala, cosa que, en termes generals podem assegurar que es devia produir en molts pocs casos.

En disposar ara d'un catàleg de referència, la nostra catalogació es limitarà a assenyalar a quin tipus general correspon i les variacions o discrepàncies respecte a aquell. Només en els pocs casos en què parlem de tipus inèdits farem una descripció més detallada.

NOVETATS QUE APORTA EL FONS

Com que el fons Balsach va ésser un dels que va servir de base per al nostre catàleg, en principi no hi hauríem de trobar ara inèdites absolutes. Sempre hi ha, però, alguna peça que s'escapa. Aquest és el cas del tipus gironí núm. 248, una varietat notable de la ja coneguda amb IHS, però ara amb lletra gòtica minúscula. Altres inèdites del tot les trobarem a l'apartat d'incertes, núm. 367, 370, 371, 373 i 374, per bé que algunes d'elles podrien no ésser pellofes i, en qualsevol cas, no tenim cap constància que corresponguin a Catalunya. I si les 367-372 s'acosten a tipus ja descrits i tenen parentiu d'estil amb altres tipus, els 373 i 374 són clarament suspectes per la seva tipologia i factura singulars.

Més interès tenen, al nostre entendre, les varietats d'encuny, ja que així ens aproximem a les dades que poden permetre un dia el càlcul de volums d'emissió. En el present catàleg trobarem més d'un centenar d'aquestes variants, xifra que encara podria haver-se ampliat si haguéssim pogut treballar amb les peces directament i no pas amb les fotografies.

Hi ha també una vintena d'altres varietats d'orla, de metall o d'altres petits detalls, i també es corregeixen alguns errors de transcripció que afecten el nostre catàleg, en concret de peces que eren de llauna i apareixen consignades com de llautó. Aquesta errada és particularment persistent en la sèrie de Girona.

Hi ha finalment, com a tipus inèdits, peces que no són pròpiament pellofes però que formen part de pràctiques assistencials en l'àmbit eclesiàstic. Són especialment abundoses les de la parròquia de Sant Pere de les Puelles que porten la tiara i les claus encreuades del sant patró, i la indicació dels aliments que es devien distribuir per mitjà d'aquestes llaunes. Com que són de grans dimensions i molt semblants entre elles, només n'hem reproduït uns exemples. També hem inclòs dues peces monetiformes de Ripoll ja descrites per López i Lluch com a monedes de cooperatives,⁴ però que en aquest cas fan al·lusió a la parròquia.

4. A. LÓPEZ I LLUCH, *Les monedes de les cooperatives catalanes*, Barcelona, 1983.

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

Complementàriament, apareixen ara il·lustrades algunes peces ja descrites al nostre catàleg que es diferenciaven d'un tipus base només pel metall. Dins aquest apartat hi ha les peces de llautó, aram i alumini de la parròquia de Sant Jaume de Barcelona. Dins d'aquest grup hi ha unes deu peces.

Amb la publicació d'aquest fons completem la publicació gairebé exhaustiva de les dues fonts unitàries principals que varen servir de base per a la confecció del nostre catàleg citat. Resten altres materials dispesos que poden aportar encara algunes novetats de tipus i encunys, i que ens proposem de donar a conèixer en una propera ocasió.

CATÀLEG

Empremem les abreviatures següents:

v/e = varietat d'encuny

n/i = no il·lustrada al nostre catàleg

var. = variant

Il·lustrem tots els exemplars, a excepció dels 118-123.

La primera dada expressa una numeració correlativa que es correspon amb la xifra de la il·lustració, la segona dóna el diàmetre i la tercera, el número del nostre catàleg si és igual o s'hi aproxima, amb indicació en comentari complementari de les variacions que s'hagin observat.

Àger	1-19-1005 v/e	2-18,5-1003 v/e
	3-20-1005 v/e	4-17-1006 v/e
Anglesola	5-25-1017	6-19-1019
Arbeca	7-19,5-1031	
Arenys de Mar	8-22-1032	9-16-1035
Barcelona St. Agustí	10-31-1065	11-26-1066
	12-20-1073	13-22-1074
	14-23 × 27-1075	15-22-1079
	16-28-1096	17-25-1099
B. Bonsuccés	18-25-1004 repicada	
B. Betlem	19-25-1111	20-22-1112
B. St. Cugat del Rec	21-23-1125 aram, var. metall	
B. St. Francesc	22-24-1130	
B. St. Jaume	23-18,5-1135	24-26-1137
	25-21-1139 n/i	26-28-1141 n/i
	27-27-1142 n/i	28-23-1144 n/i
	29-31-1146 n/i	30-31-1147 n/i
	31-26,5 (diag.)-1148	32-25-1150 n/i
	33-25-1153 v/e, n/i	36-25-Inèdita d'atribució incerta. Llautó
B. St. Joan de Jerusalem	37-26-1155	38-24-1156

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

	39-13 × 13-1158	40-19-1160 repicada
	41-18-1160	
B. St. Just i Pastor	42-26-1165	43-26-1167 v/e
	44-14-1172	45-20-1175 v/e
B. St. Miquel	46-24-1190	
B. Sta. Maria del Mar	47-21,5-1206	48-20 × 16-1207 v/e
	49-22-1212 v/e	50-12-1213 repicada
	51-28/23-1215 v/e	52-28/23-1216 v/e
	53-28/23-1216 v/e	54-28/23-1216 v/e
	55-28/23-1216 v/e	56-28/23-1216 v/e
	57-24/21-1217	58-21,5-1219
	59-21,5-1219 v/e	60-18-1222 repicada
	61-16 × 16-1224 v/e	62-13,5 × 16,5-1225 v/e
	63-13,5 × 16,5-1225 v/e, var. llauna estanyada	
	64-20-1226	65-20-1226 repicada
	66-20-1226 v/e	67-23-1227
	68-16-1228 v/e	69-14-1228 v/e
	70-30-1230	71-23,5-1231 var. doble cercle exterior
	72-23-1231 v/e	73-20,5-1232 v/e
	74-17,5-1233 v/e	75-22-1234 v/e
	76-22-1234 repicada	77-22-1234 v/e
	78-20-1236	79-28-1240
B. El Palau	80-21-1243 v/e	81-19-1244 v/e mòdul gran
	82-16,5-1244 v/e	83-21-1245 v/e
	84-20-1245	
B. El Pi	85-25-1257	86-19-1267 v/e
	87-22-1268 v/e	88-19-1269 v/e
	89-19-1270 v/e	90-19-1270 v/e
	91-25-1285	
B. St. Sever	92-19,5-1289 v/e	93-19,5-1290 v/e
	94-26-1298 v/e	95-25-1298
	96-24-1303	
B. St. Pere de les Puelles	97-22-1306	98-26,5-1307 v/e
	99-28-1312	100-23-1313
	101-22-1314	102-19 × 14-1318
	103-19 × 14-1319 n/i	104-28,5-1323 v/e punxons
	105-28-1324 var. Ø	106-24-1324 var. Ø i sense forat
	107-21 × 21-1326 n/i	108-18-1328 n/i
	109-28-1327 var. metall. Llautó	
	110-14,5 × 20-1330 n/i	111-14,5 × 20-1330 n/i
	112-21 × 29-1330 var. Ø	113-20 × 28-1330 var. Ø més gran i metall. Llautó
	114-31 × 24-1333 v/e punxons	
	115-planxa rectangular de 40 × 70 amb el punxó de la tiara i les claus encreuades, un forat i les marques: núm. 107 i CALDO. Llauna. Inèdita	
	116-40 × 75-semblant, amb núm. 201 i CARNE. Inèdita	
	117-40 × 70-semblant, amb núm. 359 i PAN. Inèdita	
	118-55 × 75-semblant, amb núm. 61 i LECHE. N/i	
	119-45 × 79-semblant, amb núm. 140 i GALLINA. N/i	
	120-33 × 95-semblant, amb núm. 203 i MEDICINA. N/i	
	121-37 × 94-semblant, amb núm. 735 i COMESTIBLES. N/i	

111

112

113

114

115

116

124

117

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

159

160

161

157

158

	122-40 × 72-semblant, amb núm. 687 i PAN. N/i	
	123-40 × 72-semblant, amb núm. 115 i PAN. N/i	
	124-38 × 52-sense el punxó de la tiara i les claus, rectangular amb puntes tallades. Marques JD i 13, i forat. Llauna. Inèdita	
	125-53 × 52 Puntes tallades..Punxons d'estrelles de tres i quatre puntes i forat. Marques 10 K. Llauna. Inèdita	
	126-12 × 14 oval. Punxó de creu de contorn arrodonit i forat. Marques S A i 12. Llauna. Inèdita. Balsach tenia anotat que aquestes tres darreres llaunes, sense marca identificadora de pertinença a St. Pere de les Puells, se suposava que hi pertanyien també per haver-se trobat juntes amb les altres que porten la tiara i les claus	
B. La Seu	127-25-1336	128-25-1336
	129-22 × 28 oval-1338 var. llauna	
	130-18-1339 v/e	131-17-1340 v/e
	132-18-1342 v/e	133-17-1342 v/e
	134-12 × 14-1343	135-12 × 14-1343
	136-20-1345	137-20-1345
	138-21-1348	139-21-1349
	140-26-1352 v/e	141-25-1354
	142-25,5-1355 reencunyada	143-23-1356 v/e
	144-23-1357 reencunyyada	145-23-1357 v/e
	146-18-1358	147-18-1358 var. doble contramarc
	148-16-1359 v/e	149-16-1359 v/e
	150-12 × 14-1363 v/e	151-23,5-1367
	152-23-1371	153-23-1371 v/e
	154-19-1372 v/e	155-16-1375 v/e
	156-15-1376 v/e	157-13 × 15-1384
	158-12,5 × 14-1385	159-12,5 × 14-1385 v/e
Besalú	160-26-1399	161-27-1400
	162-26-1401	163-26-1402
	164-16-1403	
Bisbal, La	165-23-1404	166-23-1404 v/e
	167-18,5-1405	168-24-1407
	169-24-1407 v/e	170-22-1408
	171-22-1408	172-21-1409
	173-21-1409	174-21-1409
Calaf	175-23-1412	176-20-1413 reencunyada
	177-17-1415	178-19-1415 reencunyada
	179-19-1417	180-20-1418
Caldes de Montbui	181-13-1421	182-14-1422
	183-20-1423	184-18-1425 var. orla llisa
	185-16,5-1425 repicada	
Cambrils	186-17-1430	187-12,5-1431
	188-11/13-1432 repicada	
Cardona	189-15-1440	190-15-1441
Centelles	191-19-1451	
Cervera	192-17-1467	193-12 × 14-1477
	194-12 × 14-1477 v/e	195-14-1481
	196-16-1483 v/e	197-15-1485
	198-15-1485 v/e	199-15-1486
Conques	200-20,5-1490 reencunyada	

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

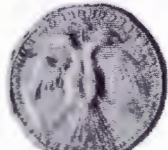
250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

269

270

	201-20-incusa de llautó amb un tramat que Balsach suposa que és el tipus base sobre el qual es va encunyar el núm. anterior. No es veu clar. El tipus és, però, inèdit	
Elna	202-22-1500 var. contramarca	
	203-22-1500 var. contramarca	
	204-23-1501 v/e	205-23 x 21 oval-1502
	206-20-1503	207-19-1504
Esparreguera	208-17-1510	209-16 x 20 oval-1512
	210-14 x 18 oval-1512	211-18 x 21-1514
	212-17 x 22-1514	213-16-1515
	214-16,5-1516 v/e	215-15-1517
	216-18-1519 v/e	217-15-1520
Figueres	218-25-1530	219-22-1532
	220-22-1532	221-25-1534
	222-23-1535	223-17-1536
	224-17-1536	225-22-1539 var. orla llisa
	226-21-1539	227-16-1540 v/e
	228-22-1541 var. base	229-22-1541 var. base
	230-22-1541 var. base	231-12 x 16-1543 var. base
	Dels tipus 1541 amb la marca A sobre una planxa de llauna amb dibuixos capriciosos o del tipus 1543, que són retalls quadrangulars de la mateixa planxa o d'una de semblat, hi ha multitud de varietats possibles. Deixem de catalogar, doncs, altres 16 del tipus 1641 i 6 del 1543 perquè considerem que no afegeixen informació d'interès.	
Girona. La Seu	232-20,5-1572	233-20,5-1573
	234-24-1576	235-22-1582
	236-18-1583	237-17-1583 v/e
	238-18-1587 v/e	239-18-1598 v/e. Catalogada erròniament com de llautó al nostre catàleg. El metall és llauna
	240-18-1605 v/e, llauna, també catalogada erròniament com de llautó	
	241-22-1607 v/e	242-22-1608 v/e
	243-22-1609 v/e	244-21,5-1610 v/e
	245-21,5-1611 v/e	246-22-1611 v/e
	247-21-1614 és de llauna, error al catàleg.	
	248-17-I h s en lletres gòtiques minúscules en orla lineal. S'aprecia un cert repicat. Llautó. Inèdita	
	249-17-1625 v/e	250-17-1628 v/e
	251-16-1629	252-16,5-1632
	253-21-1635 var. orla	
Girona St. Feliu	254-22-1651 repicada	255-22-1654 repicada
	256-22-1654	257-19,5-1661 reencunyada sobre un tipus 1624/1628. Llautó. Inèdita
	258-19,5-1661 v/e	259-15-1671 var. contramarkes a l'anvers
	260-21,5-1677	261-21-1677 v/e
	262-20,5-a677 v/e	263-21-1678
	264-18-1692 repicada	
Granollers	265-19-1709	
Igualada	266-17-1727	
Lleida	267-19-1730	
	268-21-1775	269-17-1776 v/e

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

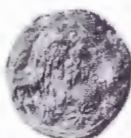
284

285

286

287

288

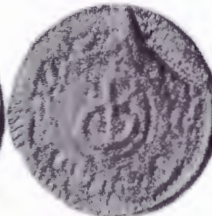
289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

299

300

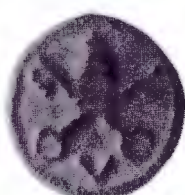

301

	270-16-1776 v/e	271-23-1780 v/e
	272-25-1781 reencunyada	273-35-1783
	274-21-1784	
Manresa	275-22 × 22 sisavada-1794	
	276-24 × 26 oval-1795 v/e	27-23-1797
	278-22 × 28-1799	279-20 × 20-1803
	2870-17 × 17-1805 var. contramarcad al revers	
Moià	281-11 × 13-1854	282-11 × 14-1855
Oïesa	283-24-1883	
Olot	284-21-1897	285-20,5-1897 reencunyada
	286-17-1898	287-17-1898 reencunyada
	288-18-1901	289-28-1903 var. orla triple
	290-28-1911 var. escut més estret	
	291-26-1912 var. llauna estanyada	
	292-29-1918 v/e repicada	293-23-1923 repicada
	294-22-1924	295-22-1924 v/e
Peramola	296-18-1935 v/e	
Perpinyà	297-20-1976	298-16-1972 var. llauna
Prats de Rei, El	299-16,5-2006	
Reus	300-22-2037	301-20-2037
Ripoll	302-28-2045	303-23,5-2046
	304-17-2050,2 v/e	305-24-2051
	306-20/22 oval-2055	307-23-2056 v/e
	308-16-2057 v/e	309-20,5-2058 v/e
	310-26-López 2844	311-23-López 2843
Sabadell	312-20-2060	313-21-2063 v/e
	314-17-2064 v/e	315-18-2065
	316-19-2065 repicada	317-12 × 14-2066
	318-25-2068	
Salàs de Pallars	319-16-2084 v/e	320-14,5-2085
	321-15-2086	322-15-2086
	323-15-2086 v/e	324-16-2087
	325-16-2087	326-16-2088
	327-13-2089	328-13-2089
	329-11,5-2090	
Sta. Coloma de Queralt	330-24-2093	331-20-2096
St. Feliu de Codines	332-23-2097	
St. Feliu Sasserra	333-23-2103	334-13 × 18-2105
St. Joan de les Abadesses	335-21-2108	
St. Llorenç de Morunys	336-16,5-2115	337-16-2116
	338-16-2117	
Tarragona	339-19-2161 v/e	340-19-2161 v/e
Tàrraga	341-19,5-2169 v/e	342-20-2174 v/e
	343-21-2174 repicada	344-20,5-2178
	345-20-2179	346-20 × 20 sisavada-2180 var. contra-
		marcada per l'anvers
Terrassa	347-27-2186 v/e	348-23-2186 orla retallada
	349-21-2191	
Torà	350-18-2198 v/e	351-18-2198
Tortosa	352-18-2207	
Tuïr	353-18-2212 v/e	

302

303

304

305

306

307

308

309

310

311

312

313

314

315

316

317

318

319

320

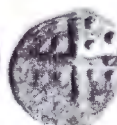
321

322

323

324

325

326

327

328

329

330

331

332

333

334

335

336

337

338

339

340

Verdú	354-22-2224	355-17-2224
	356-21-2225	357-17-2225 v/e
	358-16-2226	
Vic	359-24-2248	360-25-2250
	361-24-2256 v/e	362-21-2265.3 repicada
Vilabertran	363-18-2283	
Vilafranca del Penedès	364-18 × 20-2285 v/e	365-19-2296
	366-24-2298 v/e	
Incertes	367-27-B-C i estrella de cinc raigs en forma de rombes. Llauna. Inèdita	
	368-20-2375 v/e	369-15-2376
	370-16-aspa entre A-C i estrelles de vuit raigs als altres espais. Orla lineal i de punts. Llautó. Inèdita	
	371-17-tiara sobre claus encreuades i orla lineal. Llautó. Inèdita. S'apropa a les de Figueres	
	372-16-2348 var. de llauna. Balsach pensava si podia ésser de Girona, com les de la P.	
	373-21-gos passant mirant a la dreta. Ampla orla de traços. Llautó. Inèdita. Balsach anota que Vila-Sivill, que en va ésser l'anterior posseïdor, la tenia classificada com de Perpinyà, cosa que ell no subscriu. La factura de la peça l'allunya molt, efectivament, de les perpinyaneses	
	374-16-arbust de tres branques. Llautó. Inèdita. Balsach anota la possibilitat que sigui de la Selva del Camp.	

341

342

343

344

345

346

347

348

349

350

351

352

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363

364

365

366

367

368

369

370

371

372

373

374